

HADÜZENET!

EGY TÖRTÉNELMI PILLANAT A MAGYAR KALVARIÁBÓL HOGYAN TUDTA MEG A VILÁG, HOGY KITÖRT A HÁBORÚ?

Most, hogy Kína és Japán ugyasólán minden nap hadat üzen egymásnak, nem lesz talán érdektelen egy beavatott magyar állami tisztviselő visszaemlékezései alapján felújítani a végzetes magyar-osztrák-serb hadüzenet drámai perceit.

1914 július. Baljóslatu nyár, tele a cérnaszálon lógó zivatar fölélesztő atmoszférájával. A mezőkön még aratnak, cséplőgép bug a kert alatt, a város uccáin még gondtalanul hullámlak az élet, de a béke szekere már nyikorog és a szikrázó júliusi ég horizontján egyelőre még láthatatlanul ott lüszlik a szó: háború!

Feszültség volt a levegőben. Mindenki érezte hogy a szerbjevi gyilkosság nem egyszerű merénylet, hanem amögött a Narodna Obrana szervezetének céljai sötétednek. Egész Európa érezte a háboru előszelét, bár a monarchia jegyzéke nyitva hagyta a béke lehetőségét, ha a szerbek pártatlan vizsgálata engedélyeznek a Narodna Obrana szervezetének és bünelnek felderítésére.

Fullasztó nyár volt 1914 nyára.

Az események kísérletes biztonsággal következtek egymás után. Minden kísérlet, mely a monarchia részéről arra irányult hogy, elkerülhessék a háboru, meddőnek bizonyult.

Július 23-án elment a szerbekhez az ultimátum. Másnap délután 6 óráig adott határidőt a monarchia a válaszadásra. Másnap délután 6 órakor kellett véglegesen eldönie, hogy háboru lesz-e vagy béke, ebben az órában vált el emberek, országok és világrészek sorsa.

Az ultimátum után az egész világ feszülten várta, milyen lesz a válasz. Ahogyan multak az órák, annál több lett a bizalmas értesítés, hogy a szerbek nem adnak kielégítő választ, mert az orosz cári kormánytól utasítást kaptak arra, hogy a monarchia követeléseinek ne tegyenek eleget. A titkos és bizalmas jelentések hatása alatt állott az egész közvélemény.

A háboru 1914 július 24-én délután 6 órakor tört ki. Erről az óráról beszélgettünk Latinovits Endre ny. miniszteri tanácsossal, aki akkor a magyar miniszterelnökségen teljesített szolgálatot, Tisza István titkára volt.

Délután 6 órára vártuk a szerb kormány választát. Éreztük, hogy sorsdöntő órákat élünk. Feszültség volt a levegőben, csak Tisza István volt nyu-

godt. Utasítottuk a posta- és táviró vezérigazgatóságát, hogy 6 órára zárassa le a bécsi és a zionyi telefonvonalat. Akkor még nem volt külön telefonvonalunk, mint később a háboruban, a rendes vonalat kellett biztosítani, hogy azonnal értesíthessük a királyt Ischlben és a közösminisztériumot Décsben.

Az volt a megállapodás, hogy Giesl belgrádi követ átjön Zimonyba, ami legfeljebb tíz perc időkülönbséget jelentett és onnan teszi meg telefonon a jelentését, hogy a szerbek esetleg Belgrádból ki ne hallgathassák.

Az idő multott. Öt óra után megjelent a miniszterelnök szobájában Tisza Istvánné. Sápadt volt és izgatott. Leült férje íróasztala mellé és csendesen beszélgetni kezdtek.

Különös érzésünk volt. Tudtuk, hogy az egész világ figyelmé most ide rezez a lezáró telefondrótokon át. Néha felvettem a telefonkagylót. A központ jelentette, hogy minden rendben van. A telefon nyugtalanul zümmögött, mintha reszketve várta volna a híradást, amely néhány perc múlva végigszalad rajta.

Hat óra. Most járt le a határ, már senki sem beszélt. Tárganyilt szemekkel meredtünk a telefonra amelynek minden percében meg kellett csendülnie. Arra gondoltunk, hogy ugyanigy figyel a telefont Ischlben a király, így várja az egész világot.

Jeszto lassan multak a percek. Hat óra öt, hat óra tíz, hat óra husz, még mindig semmi. Kinyitottuk az ablakot. A zajra kijött Tisza István. Figyelt az óra mutatóját.

Másodpercenként néztük az órákat. Szörnyű, hogy milyen lassan és milyen könnyörtelenül mult az idő. Ha most meg lehetne állítani az idő múlását, ha meg lehetne hagyni az ott lent nyugdó népet boldog békéjében, ha nem tudná meg soha, amit mi már éreztünk, hogy a háboru elkerülhetetlen ha ez a jelentés, amelytől csak másodpercek, vagy percek választanak el, sohasem érkezne meg!

Mert akkor már tudtuk, hogy a válasz csak háboru lehet. Ha a belgrádi kormány elfogadta volna az ultimátumot, akkor Giesl Belgrádból is telefonálhatott volna. Ha pedig Belgrádból telefonál, akkor már régen itt a jelentése.

Hat óra ötven perckor megszólalt a telefon. Zimony Tisza István az álló íróaszt-

alhoz ment és füléhez vette a kagylót. A jobbkezében ceruza volt és jegyzett. A ceruza minden mozdulatát hallani lehetett. A törökünkben vert a szívünk.

Nem tudom, mennyi idő mult el, egy perc, öt perc mikor Tisza István kezembe adta a jelentést, amelyet lejegyeztem.

Itt van ez a jelentés — mondta — továbbítsa a külügyminiszternek Ischlbe hogy jelentse a királynak és az összes minisztereknek.

Dr. Giesl 10 perccel 6 előtt kapta Pasic miniszterelnöktől a szerb kormány választát. Miután több pontban nem volt kielégítő, tudatta a diplomáciai érintkezés megszakítását és személyzetével együtt elutazott.

Szerbiában d. u. 3-kor általános mozgósítás megindult. Udvart, diplomaták, államhivatalok ma este elhagyják Belgrádot s Krusevácba mennek.

A jelentést azonnal továbbítottam és percekkel ezután már tudta a király, a Monarchia kormányai és röviddel aztán az az egész világ, hogy a háboru kitört!

A miniszterelnökség előtt félóra múlva tüntető tömeg jelent meg. Éltették a háboru és hallani kívánták Tisza Istvánt. A tömeg vezetői feljöttek hozzánk és kérték, hogy Tisza szóljon néhány szót a tüntetőkhöz.

Nem megyek — mondta Tisza István — még nem tudják, mi a háboru. Majd ha véden lesz a háborunak és eljönnek hogy hallani akarnak, akkor beszélnek velük.

Hogy ez a beszélgetés hogyan történt, azt tudjuk — sőt hájt fájdalommal Latinovits Endre.

APJA TIGRIS VOLT, ANYJA OROSZLÁN

A világ egyik legérdekesebb állata mult ki nemrégiben a londoni állatkertben. Az állatot Ranjinak hívták és fajtájára nézve a tigris és az oroszlán keveréke volt. Az angol zoológusok ezt a fajtát, amelynek ő volt valószínűleg egyetlen példánya, tigonak — tigris és lion összevonása — nevezték el.

A különös állatot egy hindu maharadza ajándékozta a londoni állatkertnek. A maharadza magánállatkertjében születte, apja tigris volt, anyja pedig oroszlán. Röviddel születése után vizsály támadt a családon, amelynek folyamán a házastársak halálra sebeztek egymást. A különös keverékállat nagyon szép volt. Hatalmas testét rövid prém borította. Teljesen oroszlanszerű volt csak a lábain voltak egyes helyeken jellegzetes tigriscsíkok. A feje azonban teljesen tigrisszerű volt és teljesen a tigrisé volt a morgása is. Az érdekes állat éjszaka álmában mult ki.

LONDONBAN ÉS PÁRISBAN VERIK AZ ÚJ RUMÁN SZÁZLEIES EZÜSTPÉNT

A bukaresti pénzügyminisztériumban megtartották az árlejtést a 100 leies ezüstpézt verésére beérkezett ajánlatok felett. A bizottság a londoni és a francia állami pénzvrdé ajánlatát fogadta el. A pénzveréshez szükséges nyersanyagot Rumánia, jobbanmondva Erdély szállítja. Az ezüst 100 leiesek július 1-én kerülnek forgalomba. A 100 leies öt rész ezüstöt, négy rész rezet fél rész cinket és fél rész egyéb fémeket tartalmaz.

MEGFAGYNAK AZ EMBEREK DÉLOLÁSZORSZÁGBAN

Rómából írják: Délolaszországban a rettenetes fagyhullám dühöng. Catániában a háza előtt megfagyott egy 58 éves, Casaleben pedig egy 70 éves embert találtak megfagyva.

LELEPLEZTÉK A DÉLSZLAV DIKTATURÁT

Magyar szempontból igen fontos, hogy dől el a délszláv-kérdés, mégis alig van magyar ember, aki tisztában volna azzal mi történik odalenn. Bajza József történetiró egyik legutóbbi közleményében az „előzményeket és a diktatura kikialtásának történetét mondja el. Abból a tényből indul ki hogy Jugoszlávia területéből egy ötödresz esik a balkáni háboruelőtti Szerbiára, az 1921-es népszámlálás alapján közel 12 millió lakosból 2 és félmillió lélek. A balkáni és a világháboru megötszörözte a régi szerb királyság területét és lakosságát. Az új alakulatban 38% a szerb lakosság. Horvátok és szlovének együtt ugyanannyian vannak s a kisebbségekkel együtt messze maguk mögött hagyják a szerbeket.

FRANCIA HUMOR

Hallatlan, milyen szeszélyesek és megbizhatatlanok a férfiak. Három hónappal ezelőtt halálosan beleszerettem Pierrebe és ma már egyáltalában nem tetszik nekem.

Az ugynevezett vidovdani alkotmány 1921 júniusban központosított monarchiává tette Jugoszláviát, melynek egész területe a történelmi határok eltolásával 33. közvetlenül Belgrád alá rendelt megyére oszlik. Erre azért volt szükség, mert így látták a szerb egyeduralmat biztosítva. Jugoszlávia fennmaradása kezdettől fogva Belgrád és Zágráb viszonyától függött. Az ország lakosságának 29 százaléka horvát, akik Radics küzdelmét tárgyalják meggyilkolásáig.

A szerb diktatura kikialtásában vezetőszerepet a Fehér Kéz titkos társaság játszott. Ennek feje kezdetől fogva Zsivkovics mostani miniszterelnök volt, aki fiatal hadnagy korában az Obrenovics Sándor királyt meggyilkoló összeesküvők közé tartozott. A Fehér Kéz a jelenleg uralkodó Karagyorgyevics Sándor király személyes alkotása, titkos katonai társaság s elsősorban az ő és háza érdekeit

szolgálja. Tagjai katonatisztek. A Fehér Kéz mellett kamarilla is működik. Tagjai között igen sok a szabadkőműves és a diktatura horvát miniszterei szintén titkos társaságok parancsait követik.

1929 január 6-án a király feloszlatta a parlamentet, eltörölte a vidovdani alkotmányt és minden a hatalmat a saját kezébe összpontosított, a kormány fejevé Zsivkovicsot, a Fehér Kéz fejét tette.

Ezek a kanadai 48-as hadastyánok: valójában 1885-beli veteránok, akik ellentétben a mi szabadsághőseinkkel éppen a szabadságra törekvők ellen fogtak annakidején kardot, mint az ugynevezett Reel-forradalom leverői. A Reel nevű félvér által az angol uralom ellen fellázított indiánok tudvalevőleg 47 évvel ezelőtt ki akarták vinni függetlenségüket, jobbanmondva el szereték volna venni a pionirok nagy fardozással összegyűjtött kis vagyontöredékét, nem lévén meglegedve a nekik hagyott vadászterületekkel. A fenti bemutatott képünk abból az alkalomból készült, hogy a katonáknak beálló pionirok közül életben maradt 16 hadastyán összegyűlt egy kis baráti eszmecsereére.

A „svábok” üdvözléte Borah szenátornak

A Bánát és Bácska fiai a Borah szenátorhoz intézett üdvözlőiratukban a magyarországi németiség állásfoglalását többek közt a következőképpen fejtik ki: „A németiség ősei kétszáz évvel ezelőtt Németországból és Elzász-Lotharingiából vándoroltak be Magyarországra, a Bánátba és Bácskába, ahol azok hazát kerestek és hazát találtak és nemcsak földet, hanem jogot és szabadságot is kaptak. A magyar alkotmány, a magyar jogrend és magyar uralom alatt németiségünk nyelvének és nép-

Az Ohazából fog kiindulni a világ gazdasági fellendülése

A „Cote Desfossés” — párisi főzsde hivatalos lapja — két hasábra terjedő cikkben foglalkozik Magyarország pénzügyi helyzetével. Részletesen ismerteti a moratóriumot megelőző gazdasági állapotokat és azt a kényszerhelyzetet, amely az országot a moratórium bevezetésére indította. Hivatkozik arra, hogy az általános gazdasági válságon kívül Magyarország helyzetét még külön súlyosbítja az a körülmény, hogy a békeszerződés következtében régi gazdasági egysége elpusztult. Hangsúlyozza, hogy a magyar kormány mindent megtett a külföldi hitelezők érdekeinek megvédésére, de természetes, hogy kénytelen volt elsősorban az ország életbevágó érdekeit szem előtt tartani.

A SZOVJET MOZGÓSÍTHATÓ HADEREJE 3 MILLIÓ EMBER

Párisból jelentik: A szenátus külügyi és hadügyi bizottságának legutóbbi együttes ülésén Bourgeois tábornok adatokat terjesztett elő Bulgária és a szovjetköztársaság katonai helyzetéről, majd Ecard szenátor ismertette a szovjet öt éves munkaprogramjának katonai jellegét.

Szovjet-Oroszország tekintetében a bizottságok megállapították, hogy a népszövetséghez idáig még nem érkezett hivatalos kimutatás. A szenátorok előterjesztéséből kiderül, hogy Szovjet-Oroszországban rövid időn belül elkészülnek a nemzeti hadsereg megszervezésével és felszerelésével. Ez a hadsereg, amely a tényleges állományban egymillió, a nyomban mozgósítható tartalékállományban pedig 3 millió embert számlál, az Ural és Nyugat-Szibéria között állomásozik.

Mindennek eredményeképpen állapítja meg a lap — a pengő máris megszállt — a többi között abban is mutatkozik, hogy a valuták zügforgalmi piacán a külföldi valuták árfolyama lényegesen esett. A pénzügyi lemondás légkörét bizakodó hangulat váltotta fel.

Mindennek eredményeképpen állapítja meg a lap — a pengő máris megszállt — a többi között abban is mutatkozik, hogy a valuták zügforgalmi piacán a külföldi valuták árfolyama lényegesen esett. A pénzügyi lemondás légkörét bizakodó hangulat váltotta fel.

„A jó rendőr orra meg a kutyáénál is jobb” — legalábbis az angol közmondás szerint. Ugyan ki hitte volna, hogy a fenti, inkább becsületet és gondosságot visszatükröző — kis munkásházban húzódnak meg a préri fővárosának legszemszedettebb éjszakai mákvirágai? A nyomozás kiderítette, hogy a sorozatos betörések zsákmányának nagy részét külföldi lebujszókban rejtették el, nehogy a rendőrség gyanúját felkeltsék, viszont a tervekkel már a fenti kis házban szőtték a más munkájának gyümölcsösét élőködők. (A „Winnipeg Tribune” felvétele.)

A New York állambeli Lake Placid tó jégén megtartott korcsolya-olimpiász egyik legügyesebb csapata, a hét alacsony termetű japánból álló együttes, mely minden lehetőséget kihasználva, hogy a „Fekelő Nap Ország”-nak szerezzék meg az elsőség pálmáját. (A „Southam Press” szíveségéből)